

EL DICCIONARI DEL CASTELLÀ DEL SEGLE XV A LA CORONA D'ARAGÓ DEL GHCL DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

Coloma LLEAL GALCERAN
Universitat de Barcelona

El Grup d'Història i Contacte de Llengües (GHCL) treballa des de fa anys¹ en l'elaboració d'un diccionari que documenti els usos del castellà del segle xv a la Corona d'Aragó. S'ha dit en diverses ocasions que moltes de les innovacions del castellà renaixentista s'originaren a la Corona d'Aragó: la importància de la cort napolitana d'Alfons el Magnànim, que atreïa els principals intel·lectuals de l'època, tant d'Aragó com de Castella,² i la fixació d'una norma culta per part dels curials, que seguien molt de prop els nous models italians, han estat repetidament comentades.³ Però calia demostrar-ho amb dades significatives i adequadament presentades.

Per això, vam procedir prèviament a l'establiment d'un corpus que fos suficientment representatiu de la producció de l'època, partint sempre de manuscrits originals o d'incunables, transcrits directament. Aquest corpus, que actualment consta de poc més 1.400.000 formes, està format tant per textos no literaris (A) com per textos literaris (B), classificats en els següents apartats:

A: Textos no literaris: 680.545 formes.

A1. Documents jurídics i administratius (394.978 formes)

* *Textos aljamiats*: manuscrits aragonesos escrits en caràcters hebraics. Es tracta de set documents que contenen diferents contractes, actes de judicis i normes legals de les comunitats jueves aragoneses (del 1400, 1410, 1439, 1465, 1484, 1488 i 1492). Documents procedents de l'Archivo Histórico de Protocolos de Saragossa.⁴

* *Textos de Cancelleria*: manuscrits de 100 registres de Cancelleria de l'anomenat *segell*

1. Aquest projecte ha comptat amb els ajuts PB95-0275, PB98-1223, BFF2002-00898 i HUM2005-048929 del *Programa Nacional de Promoción General del Conocimiento* del Ministerio de Ciencia y Tecnología. El GHCL ha estat reconegut per la Secretaria General de Recerca de la Generalitat de Catalunya com a Grup de Recerca Consolidat a la convocatòria de 2005 (2005-SGR-01088).

2. SORIA, Andrés (1956): *Los humanistas en la corte de Alfonso, el Magnánimo, según los epistolarios*. Granada: Universidad. VENDRELL GALLOSTRA, FRANCISCA (1933): *La corte literaria de Alfonso V de Aragón*. Madrid: Tipografía de Archivos. ROVIRA, José Carlos (1990): *Humanistas y poetas en la corte napolitana de Alfonso el Magnánimo*. Alacant: Instituto de Cultura Juan Gil-Albert.

3. LLEAL, Coloma (1995): «El secretario, el nuncio y la difusión del latinismo en el siglo xv». *Lletres Asturianas*, 56, 10-34.

4. Publicats a LLEAL, Coloma / MAGDALENA NOM DE DÉU, José Ramón (1995): *Aljamiás hebraicoaragonesas*. Barcelona: Universitat de Barcelona.

secret sobre diferents aspectes de la vida política i administrativa de la Corona d'Aragó. Documents procedents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Van del 1412 al 1498.⁵

* *Textos del Reial Patrimoni*: manuscrits de les *Rendes Reials* on s'especifiquen els tributs que paguen les diferents poblacions aragoneses els anys 1412 i 1417. Documents procedents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.⁶

* *Textos del Fons Sástago*: conjunt de 77 pergamins manuscrits relacionats amb l'activitat de la Casa de Sástago durant el segle xv: testaments, contractes de compra-venda i actes de presa de possessió. Van del 1402 al 1498. Documents procedents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.⁷

A2. Documents científics, tècnics i doctrinals (285.567 formes)

* *Libro de Albeyteria*, de Manuel Díez de Calatayud (*Llibre de menescalia*), traduït al castellà per Manuel Martínez de Ampíes i editat a Saragossa per Jorge Coci, Leonardo Hutz i Lope Appentegger l'any 1499. Incunable Inc/2342 de la Biblioteca Nacional de Madrid.⁸

* *Compendio de la salud humana*, conjunt d'obres de medicina de diferents autors, traduïdes al castellà i editades a Saragossa per Paulo Hurus el 1494. Incunable Inc/51 de la Biblioteca Nacional de Madrid.⁹ Està format per:

* *Tractado de la salud*, de Johannes de Ketham, format per sis llibres: *Tractado de las urinas*, *Tractado de la flebotomía o sangrías*, *Tractado de los XII signos*, *Tractado de las dolencias de las mujeres*, *Tractado de la cirugía* i *Tractado del pulso y de las dolencias*

* *Tractado de la peste*, atribuït a Velasco (o Vasco) de Taranta; traducció castellana de la versió anterior catalana: *Tractat de la epidemia e de la pestilència*.

* *Arte de phisonomia*, de Michael Scotus.

* *Recetario*, de Gilbertus, còpia del 1471 de Joan de Mallorca, amb un conjunt de receptes mèdiques, probable adaptació del *Thesaurum Pauperum*, de Petrus Hispanus, Biblioteca de Palacio, ms. II-3063.

* *Arte cisoria* o *Tractado del arte de cortar del cuchillo*, d'Enrique de Villena, manuscrit f-IV-1 de la Biblioteca del Monasterio de San Lorenzo del Escorial del 1423.¹⁰

* *Arte de bien morir*, anònim, publicat a Saragossa per Paulo Hurus i Juan Plank, sense data (entre 1479 i 1484). Incunable 32-V-19 de la Biblioteca del Monasterio de San Lorenzo del Escorial.¹¹

* *Breve confesionario*, anònim, publicat conjuntament amb l'anterior a Saragossa per Paulo Hurus i Juan Plank, sense data (entre 1479 i 1484).

5. Publicats a LLEAL, Coloma (1997): *El castellano del siglo XV en la Corona de Aragón*. Zaragoza: Institución «Fernando el Católico».

6. Edició de VENDRELL GALLOSTRA, Francisca (1977): *Rentas reales de Aragón de la época de Fernando I*. Barcelona: Instituto Universitario de Estudios Medievales/UAB.

7. Publicats a LLEAL, Coloma (dir.) (2007): *Pergaminos aragoneses del Fondo Sástago. Siglo xv*. Zaragoza: Institución «Fernando el Católico».

8. Reproduït a *Admyte I*. Madrid: Micronet/Ministerio de Educación y Cultura (CD-Rom), 1992.

9. Reproduït a *Admyte I*. Madrid: Micronet/Ministerio de Educación y Cultura (CD-Rom), 1992.

10. Edició de BROWN, Russell V. (1974): *Enrique de Villena's Arte Cisoria. A Critical Edition and Study*. Madison: University of Wisconsin. N'hi ha traducció castellana a: *Arte cisoria de Enrique de Villena. Edición y estudio*. Barcelona: Biblioteca Humanitas, 1984. VILLENA, Enrique de (2000): *Obras completas*. Edició de Pedro M. Cátedra. Madrid: Castro. Vid. també GEMMINGEN, Barbara von (2004): «Consideraciones filológicas acerca de un léxico específico medieval: el *Arte Cisoria* de Enrique de Villena (1423)» dins LÜDTKE, Jens / SCHMITT, Christian (ed.): *Historia del léxico español. Enfoques y aplicaciones*. Madrid: Iberoamericana; Frankfurt: Vervuert, 89-110.

11. Edició de GAGO JOVER, FRANCISCO (1999): *Anónimo: Arte de bien morir y Breve confesionario. Edición y estudio*. Palma: Olañeta; Universitat de les Illes Balears.

* *Tractado de Moral*, anònim, obra en prosa inclosa al *Cancionero de Ixar*, manuscrit de l'any 1470 procedent de la Biblioteca Nacional de Madrid, ms. 2882 (Ixar).¹²

* *Tractado de Rectorica*, anònim, obra en prosa inclosa al *Cancionero de Ixar*, manuscrit de l'any 1470 procedent de la Biblioteca Nacional de Madrid, ms. 2882 (Ixar).

* *Flor de Virtudes*, anònim, traducció del *Flos Virtutis*, llibre llatí de moral atribuït a un fill de l'emperador Cassiodor, obra en prosa inclosa al *Cancionero de Ixar*, manuscrit de l'any 1470 procedent de la Biblioteca Nacional de Madrid, ms. 2882 (Ixar).¹³

B: Textos literaris: 725.974 formes.

B1. Documents històrics i descriptius (433.041 formes)

* *Crónica de Aragón*, de Gauberto Fabrizio de Vagad, editat a Saragossa per Paulo Hurus el 1499. Incunable de la Biblioteca Nacional de Madrid, Inc/2258.¹⁴

* *Viaje de la Tierra Santa*, escrit en llatí per Bernardo de Breidembach i traduït al castellà per Martín Martínez de Ampíes; editat a Saragossa per Paulo Hurus el 1498. Incunable de la Biblioteca Nacional de Madrid, Inc/727.¹⁵

* *Tractado de Roma*, de Martín Martínez de Ampíes, editat per Paulo Hurus conjuntament amb l'anterior a Saragossa el 1498. Incunable de la Biblioteca Nacional de Madrid, Inc/727.¹⁶

B2. Documents de ficció, novel·la i poesia (292.933 formes)

* *Los doze trabajos de Hércules*, escrit originàriament en català per Enrique de Villena i traduït posteriorment al castellà pel mateix autor, manuscrit del 1417 de la Biblioteca Nacional de Madrid, ms. 27.¹⁷

* *Ysopete historiado*, anònim, traducció de les faules d'Isop i d'altres reculls de faules isòpiques, probablement a partir de la versió llatina de Lorenzo Valla, editat a Saragossa per Johan Hurus l'any 1489. Incunable del Monasterio de San Lorenzo del Escorial Inc. 32-I-13.¹⁸

* *Triunfo de Amor*, de Juan de Flores, manuscrit de l'any 1475. Biblioteca Colombina de Sevilla, ms. 5-3-20, i Biblioteca Nacional de Madrid, ms. 22019.¹⁹

* *Tractado de Grisel y Mirabella*, de Juan de Flores, escrit cap al 1486 i editat a Lleida sense data (probablement, per Henrique Botel, l'any 1495). Incunable de la Biblioteca Nacional de Madrid, Inc/2181.²⁰

12. Editat a AZACETA, José M. (1956): *Cancionero de Juan Fernández de Ixar*. Estudio y edición crítica. Madrid: CSIC.

13. LACARRA, M. Jesús (2001): «La *Flor de virtudes* y la tradición ejemplar». FUNES, L. / MOURE, J.L.: *Studia in honorem Germán Orduna*. Alcalá de Henares: Universidad de Alcalá, 347-367.

14. Reproduït a *Admyte I*. Madrid: Micrones; Ministerio de Educación y Cultura (CD-Rom), 1992.

15. S'ha publicat el facsímil i la transcripció del text: MOLL, Jaime (1974): *Viaje de la Tierra Santa*. Facsímil. Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia; TENA TENA, Pedro (ed.) (2002): *Viaje de la Tierra Santa. Bernardo de Breidenbach*. Zaragoza: Institución «Fernando el Católico». Reproduït també a *Admyte I*. Madrid: Micrones; Ministerio de Educación y Cultura (CD-Rom), 1992.

16. Reproduït a *Admyte I*. Madrid: Micrones; Ministerio de Educación y Cultura (CD-Rom), 1992.

17. Fou editat a Burgos el 1499, amb algunes variants respecte del manuscrit, sobretot en el pròleg. Incunable de la Biblioteca de la Universitat de Sevilla, BGU MF.26, reproduït a la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes. Edició crítica de MORREALE, Margherita (ed.) (1958): *Enrique de Aragón, marqués de Villena. Los Doze Trabajos de Hércules*. Madrid: RAE. Cf. també VILLENA, Enrique de (2000): *Obras completas*. Edició de Pedro M. Cátedra. Madrid: Castro.

18. Editat per BURRUS, Victoria A. (1999): *Ysopete historiado*. O'NEILL, John (ed.): *Electronic Texts and Concordances of the Madison Corpus of Early Spanish Manuscripts and Printings*. Madison; New York: HSMS (CD-Rom), 7.

19. WALDE MOHENO, Lilian von der (2003): «El "marco" de *Triunfo de Amor* de Juan de Flores». *Lemir*, 7, revista digital de la Universitat de València, <http://parnaseo.uv.es/lemir/Revista/Revista7/TriunfoAmor.htm>.

20. Edició facsímil de la RAE: Madrid, 1954. cf. també WALDE MOHENO, Lilian von der (1996): *Amor e ilegalidad: "Grisel y Mirabella" de Juan de Flores*. México: UNAM/El Colegio de México.

* *Breve tractado de Grimalte y Gradissa*, de Juan de Flores, escrit cap al 1480 i editat a Lleida, sense data (probablement, per Henric Botel, l'any 1495). Prosa amb alguns fragments en vers. Pretén ser una segona part de la *Fiametta* de Boccaccio. Incunable de la Biblioteca Nacional de Madrid, Inc/382.²¹

* *Triste deleytación*, manuscrit anònim (Artal de Claramunt?) sense data (entre 1458 i 1467). Prosa, amb nombrosos fragments en vers. Manuscrit ms. 770 de la Biblioteca de Catalunya.²²

* *Obres poètiques i en prosa de Pere Torroella*. Manuscrits procedents de Londres, British Museum Add. 33382 (Herberey), Add 10431 (Garci Sánchez); París, Bibliothèque Nationale, Esp. 225, Esp. 226, Esp. 230, Esp. 305 i Esp. 479. S'han digitalitzat les obres: *Coplas*, escrites entre 1440 i 1460, *Cartas*, escrites entre 1440 i 1460, *Razonamiento de Demóstenes a Alexandre*, escrit cap al 1465, *Complanta sobre la muerte de doña Inés de Clèves*, escrit el 1488 i *Razonamiento en defensión de las donas*, escrit cap al 1465.²³

* *Poesies dels «Cancioneros»*, selecció de les obres poètiques d'autors catalans o aragonesos escrites en castellà i incloses en diferents obres de conjunt: *Cancionero de Palacio* (manuscrit sense data, còpia entre 1437 i 1442, ms. 2653 de la Biblioteca Universitaria de Salamanca);²⁴ *Cancionero de Estúñiga* (ms. sense data, còpia de 1460-63 de la Biblioteca Nacional de Madrid, ms. V-17-7); *Cancionero de Ixar* (manuscrit sense data, còpia de ~1470, procedent de la Biblioteca Nacional de Madrid, ms. 2882 (Ixar), *olim* ms. 275); *Cancionero castellano de París* (manuscrit sense data, còpia entre 1460 i 1470, de la Bibliothèque Nationale de París, ms. (PN12) Esp./ 313).

Una vegada transcrits tots els documents, els vam introduir en una base de dades,²⁵ amb un registre per a cada ocurrència, i vam procedir a la lematització de les formes a partir d'un programa propi²⁶ que lematitza automàticament més d'un 90% de les formes. Després de la revisió i de la correcció corresponent, la base resultant ens mostra cada forma acompanyada del lema, la funció, la o les possibles variants, la situació (text i foli) i el context immediat (els dotze termes precedents i els dotze següents). Aquestes dades, per elles mateixes, són ja de gran utilitat per a l'investigador: cal recordar que molts dels corpus textuais medievals que actualment es poden consultar no estan lematitzats, de manera que les cerques es fan inacabables i, atesa la diversitat de variants possibles a l'època, no sabem mai si hem tingut en compte la totalitat de les possibilitats.

A partir d'aquesta base comença la tasca lexicogràfica²⁷ de definició dels valors semàntics de cada una de les ocurrències (tant de les formes lèxiques com de les gramaticals), per la qual

21. Edició facsímil de la RAE: Madrid, 1954. Edició crítica: PARRILLA, Carmen (1988): *Grimalte y Gradissa / Juan de Flores*. Santiago de Compostela: Universidad.

22. BLAY MANZANERA, Vicenta (1991): *El libro llamado Triste deleytación en el marco genérico de la ficción sentimental española*. Estudio y edición. Tesi doctoral en microfítxes. Universitat de València.

23. Edició de BACH Y RITA, Pedro (1930): *The Works of Pere Torroella: A Catalan Writer of the Fifteenth Century*. Nova York: Instituto de las Españas.

24. Editat per ÁLVAREZ PELLITERO, Ana M. (1993): *Cancionero de Palacio*. Salamanca: Junta de Castilla y León.

25. ANGLADA ARBOIX, Emília (2007): «Un banco de datos electrónico: a propósito de la confección de un diccionario del castellano del siglo XV en la Corona de Aragón». CAMPOS SOUTO, Mar / COTELO GARCÍA, Rosalía / PÉREZ PASCUAL, José Ignacio (ed.), *Historia del léxico español. Actas del I Congreso Internacional de Lexicografía Hispánica*. A Coruña: Universidade da Coruña, 9-24. LLEAL, Coloma (2002): «Una base de datos para el estudio del léxico del siglo XV». ECHENIQUE ELIZONDO, M. Teresa / SÁNCHEZ MÉNDEZ, Juan (ed.): *Actas del V Congreso Internacional de Historia de la Lengua Española*. Vol. II. Madrid: Gredos, 2201-2210.

26. LLEAL, Coloma (2006): «Lematización automática y diccionarios electrónicos». *Oihenart*, 21: 333-345.

27. ANGLADA ARBOIX, Emília (2006): «Un diccionario general y etimológico del castellano del siglo XV en la Corona de Aragón». BUSTOS TOVAR, José Jesús de / GIRÓN ALCONCHEL, José Luis (ed.): *Actas del VI Congreso Internacional de Historia de la Lengua Española*. Vol. II. Madrid: Arco/Libros, 1241-1251.

cosa es treballa amb tres bases relacionades, la base inicial i dues de noves: una on definim cada un dels valors de les diferents accepcions, i una altra on s'especifica l'etimologia del terme (a partir de les dades del *Diccionario Crítico Etimológico Castellano e Hispánico* de Corominas-Pascual).

El resultat de les tres bases ens proporciona una informació complexa i detallada del funcionament del vocabulari, que es presenta en forma de fitxa recopilatòria amb totes les dades globals on cada un dels 18.800 lemes apareix acompanyat de:

- * L'etimologia, la data de primera documentació segons el *DCECH* i la data del nostre corpus, la qual cosa permet detectar els possibles neologismes. Dada particularment interessant si tenim en compte que, fins a la lletra M, d'un total de 12.017 lemes, n'hi ha 3.169 no documentats abans del 1400, és a dir, un 26,37%. A part, la incorporació de documents procedents de registres ben diversos, permet precisar o complementar les dates de primera documentació del *DCECH*. A més, es fa constar si el vocable apareix a la primera edició del *Vocabulario* de Nebrija²⁸ (1495?), coetània dels nostres textos, i es reproduïx l'entrada corresponent.

- * El nombre total d'ocurrències i la freqüència relativa del lema.

- * La totalitat de variants i de formes, amb les ocurrències respectives.

- * En aquesta fitxa global també hi constaran els diferents termes del corpus relacionats etimològicament: a la base on consta l'etimologia hi ha també un camp amb la base etimològica que ens ho permetrà quan s'hauran analitzat tots els termes.

- * Les diferents accepcions del mot definides a partir del context. A les definicions dels verbs es marquen els seus arguments i se n'assenyala el règim preposicional. També es ressenyen les locucions i d'altres formes fossilitzades.

- * Cada accepció s'acompanya de quatre exemples significatius dels diferents tipus de text. A més, s'hi fa constar el nombre d'ocurrències de cada accepció i la seva distribució segons els tipus de text, a fi de poder identificar aquells termes que són característics d'una determinada variant textual. En aquest cas, com que els quatre blocs no tenen la mateixa dimensió,²⁹ els percentatges són el resultat de l'homogeneïtzació teòrica entre les poblacions respectives.

El diccionari es presentarà en format electrònic³⁰ i l'usuari podrà accedir directament a aquestes fitxes globals, on se li facilita tota la informació de conjunt, o bé demanar informació específica sobre alguna de les dades precedents, podrà accedir a la totalitat de contextos d'un mot o d'una accepció, o bé podrà fer cerques a partir de les formes, de les variants, del sentit, de la funció, de l'ètim, de la freqüència... Un conjunt de possibilitats que ens ajudarà a conèixer millor el funcionament de la llengua castellana en aquest moment tan important de la seva evolució en què es produeixen les principals innovacions, tant des del punt de vista lèxic³¹ com sintàctic, a partir de les quals es configura l'espanyol modern.

28. Reproducció facsímil de l'edició *princeps* de Salamanca feta per la Real Academia Española, Madrid, 1951, reeditada el 1989 en col·laboració amb Arco/Libros.

29. La coincidència exacta no és fàcil d'aconseguir amb un corpus d'aquestes característiques, que inclou textos complets. Amb tot, som conscients de la necessitat d'incrementar el nombre de textos en els apartats A2 i B2. Hem optat, però, per començar a treballar com si es tractés d'un corpus tancat per tal d'obtenir i poder presentar uns primers resultats, ni que siguin provisionals.

30. De moment, se'n pot consultar una mostra a la pàgina <http://www.ub.es/filhis/ghcl/>. Tenim previst que aviat es podran consultar directament les lletres que ja tenim acabades.

31. EBERENZ, Rolf (2004): «En torno al léxico fundamental del siglo xv: sobre algunos campos verbales». LÜDTKE, Jens / SCHMITT, Christian (ed.): *Historia del léxico español. Enfoques y aplicaciones*. Madrid: Iberoamericana; Frankfurt: Vervuert, 111-136.

ANNEX

Mostra de dues entrades: *familiar* i *fatigar*:

familiar [tomado del lat. *familiaris*, der. de *famulus*: 'sirviente, esclavo']
 1ª doc. corpus 1417 1ª doc. DCBCH 1438 Nebnja: Familiar cosa. *familiaris* c. *domestica*
 occurrences 22
 freq. rel. 0,0167 %
 variants y locuciones familiar (19), familiar (8), familiar (11), familiares (8), familiar (1), familiares (2),
 forms

<p>a <i>adj.</i> Que pertenece o corresponde a los parientes. «pam detener use en la prolixia ordinacion que esto aqueña ocupado de curas familiares e adigido de las aduersidades tomando aquellas partes del tiempo que puede.» [A2-Cisco-004c]. «la proqueñad de yronas por nu vistas non algo auencia las curiales e familiares ocupaciones que non dan logar. E solves todo las aduersidades de la.» [E2-Hercu-008j].</p>	<p>b <i>occurrences</i> 2 <i>distribución</i> A2_1 = 50,12%; E2_1 = 49,88% <i>adj.</i> Que es muy conocido o proximo. «pnuerno, ca este vaxor resoldido de las cosas arnaticas es poco y familiar a la natura, y por el son resuadados los spiritus sequen.» [A2-Peter-042j]. «que el enenigo era tan diestro tan oportuno y guerro mas tan familiar y de casa que no se le encubra cosa. Vaxido a la.» [E1-Crosta-108j]. «escudat se nos allego que la synonia vuida por tiempo como herage tan familiar y vanto amiga se nos ha hecho que ya en ella estar.» [E1-Vaj-137j]. «con quien yo guerro / mas el plazer que oco / nes familiar et sobro. S Como sospecho vengo / anoren el tu poder.» [E2-Cancelacio-121v].</p>	<p>c <i>occurrences</i> 5 <i>distribución</i> A2_1 = 25,27%; E1_3 = 49,28%; E2_1 = 25,25% <i>sust. masc./fem.</i> Persona dedicada al servicio de una casa y que esta bajo su protección. «Padoo janer catalano e tambien por que somos stados supplicados d esto por algunos familiares nuestros los quales naxeren no solamente d esto mas a vn de maior cosa.» [A1-Cancill-109j]. «Trentamos fueron a dia pongacion presentes los discretos Johan Miquel et Simon Tracio familiares del dno senyor arçobispo. Dia vero dia noueno del mes de febrero.» [A1-Sant-30164j]. «qual trayendo muchas especies arnaticas gano primero conocimiento y le fue mucho su familiar desde conengo de la enghiar haciendo saber como el era su mo propietario.» [E1-Vaj-108j]. «como el philosopho se lauase en el baño en vino con otros sus familiares e amigos: mandando a ysope. ve te a casa e pon.» [E2-Ysope-009j]. <i>occurrences</i> 15 <i>distribución</i> A1_3 = 53,92%; E1_2 = 11,63%; E2_4 = 34,75%.</p>
--	---	--

fatigar

[tomado del lat. *fatigare*, 'agotar, extenuar']

1ª doc. corpus 1468-67 1ª doc. DCECH 1490

Nebrjja. *Fatigar*. *fatigo*. as. *fatioso*. as. *fatizo*. as.

ocurrencias 52

frec. rel. 0,0395 %

variantes y derivados *fatigar* (44), *fatigar se* (6), *fatiguar* (2).

formas *fatiga* (7), *fatigada* (5), *fatigado* (7), *fatigados* (3), *fatigan* (3), *fatigando* (3), *fatigara* (3), *fatigara* (2), *fatiguen* (3), *fatiguen* (3).

<p>a verbo transitivo</p> <p>Causar <una persona o una cosa> daño o molestia a [alguien o algo]</p> <p>«por las quales pessen las rentas que al principio luego no le [fatigan] que tornasí mala manera. Esten las sortijas o anillas dichas en par. [A2-Albey-010v]. la atava al pescuego del nullo nacido o alas manos no sera [fatigado] de pesadumbre ninguna e reposava con sosiego muy grande. Y aprrovecha» [A2-Salud-010r]. «era entonces cabeza de la montana de España. y cortio la y [fatigo] la. y por mas con su honra cumplir embio a desañar al.» [E1-CreAra-041r]. «males mas de lo que yo sabia dezir: ni vos sabiades pensar: me [fatigan] ni me podia quitar la fortuna que ningun tiempo alegre o triste pueda.» [E2-Guinalte-010r].</p>	<p>b verbo intransitivo/pron</p> <p><i>fatigador</i>. A2. 5= 16,15%. E1. 17= 35,58%. E2. 15= 46,29%.</p> <p>Sentir <una persona o un animal> cansancio o molesta.</p> <p>«las venas capitales. Lo mismo se hazen quando los casuales son muy [fatigados] luego de potros. Y quando suelen venir de fuera las gamas y. [A2-Albey-035v]. «de la via puerta contra medio dia nace aquella fuente de Jacob donde [fatigado] el reverdor de su camino demandando agua de la mujer sanantiana.» [E1-Vasf-089r]. «hablar al qual por no fatigar mas de lo que el se [fatigava] del razonar con el me detuve e fui me a lo mas.» [E2-Guinalte-053c]. «compia / por la fuerza del deseo / tanto que fuera forçado / [fatigando] d'atallar / at'logar tan deseado / nase logo fuera apesado.» [E2-TnsiDel-170r].</p> <p>ocurrencias 15</p> <p>distribución. A2. 5= 36,55%. E1. 4= 19,13%. E2. 6= 44,02%.</p>
---	---